

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СУЧАСНА ЗАРУБІЖНА ПОЛІТОЛОГІЯ”
(для спеціалістів, магістрів)

МАУП

Київ 2007

Підготовлено доцентом кафедри політології *Н. Г. Чайкою*

Затверджено на засіданні кафедри політології (протокол № 9 від 24.05.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Чайка Н. Г. Навчальна програма дисципліни “Сучасна зарубіжна політологія” (для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2007. — 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Сучасна зарубіжна політологія”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток політології в ХХ ст. є логічним продовженням попередніх курсів, присвячених аналізу політичної думки від стародавніх часів і до кінця ХІХ ст. Розвиток політичної думки характеризується тривалістю і наступністю, коли неможливо зробити хронологічну градацію, тому практично кожна політична доктрина або теорія пов'язана численними логічними, змістовними та іншими зв'язками зі своїми теоретичними попередниками. Внаслідок цього виокремлення в самосійний курс зарубіжної політології ХХ ст. є досить умовним і тому ми постійно будемо повертатися до історичних джерел. Водночас нинішній курс має і свої особливості.

По-перше, наприкінці ХІХ ст. спочатку в Колумбійському університеті (США), а потім і в більшості розвинених країн остаточно оформляється політична наука як самостійна наукова і навчальна дисципліна. Тобто власне з цього моменту вона починає розвиватися не лише в контексті загальних суспільних концепцій або конструкцій того чи іншого автора, можливо, і видатного, а вже як відокремленого від інших суспільних дисциплін самостійного наукового предмета. Одночасно відбувається і виокремлення "Історії політичної думки" в самостійну наукову галузь. У результаті маємо можливість простежити внутрішню логіку розвитку політології як під впливом вимог політичної практики, так і під впливом внутрішніх детермінант.

По-друге, визначальною особливістю в розвитку політичної думки ХХ ст. є її доктринальний характер, коли певний напрям розвивали вже не окремі мислителі, а групи науковців, які спиралися на спільні методологічні засади або користувалися подібними методиками вивчення політичного життя. Доктринальний характер політичної думки започатковано ще в середині ХІХ ст., але набув поширення і остаточно зміцнився лише в ХХ ст.

По-третє, остаточно оформлення масового типу політичних партій наприкінці ХІХ ст. суттєво вплинуло на розвиток політичних доктрин у ХХ ст. І це пов'язано зі значущістю для політичної партії феномену ідеології. Політичні партії виступають одними з найголовніших суб'єктів політичного життя, тому вони активно залучають теоретичні конструкції, присвячені усвідомленню політичних процесів і явищ політичного життя для обґрунтування власних політичних дій або своєї майбутньої діяльності. Гостре партійне протистояння як всередині окремих країн, так і на міжнародній арені, призвело до значної ідеологізації основних політичних доктрин. Безумовно, не всі полі-

тичні доктрини набули характеру політичних ідеологій, але всі вони більшою або меншою мірою використовуються різними політичними силами світу й посьогодні.

Метою вивчення курсу “Сучасна зарубіжна політологія” є завоювання студентом закономірностей розвитку зарубіжної політичної думки в ХХ ст.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- об’єкт, предмет і методи курсу, володіти понятійно-категоріальним апаратом; основні етапи розвитку зарубіжної політичної думки в ХХ ст.; світові політологічні школи, концепції та напрями; політичні феномени і цінності; основні політичні партії, громадські організації та рухи; суть і функції держави в політичній системі суспільства в ХХ ст.;

уміти:

- чітко розуміти внутрішню логіку розвитку політології як під впливом вимог політичної практики, так і під впливом внутрішніх і зовнішніх детермінант;
- об’єктивно та критично оцінювати оформлення масового типу політичних партій наприкінці ХІХ ст., що суттєво вплинуло на розвиток політичних доктрин у ХХ ст.;
- розпізнавати різні види владних відносин, специфіку політичної влади, її сутність, структуру, характерні ознаки та функції на сучасному етапі в зарубіжних країнах;
- орієнтуватися у проблемах поділу влад, формах державного устрою і державного улаштування;
- давати раціонально-критичну оцінку діям різних політичних партій і лідерів з позицій загальнонаціональних інтересів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СУЧАСНА ЗАРУБІЖНА ПОЛІТОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	Змістовий модуль І. Розвиток політичної науки у ХХ ст. Розвиток політичної науки у першій половині ХХ ст.

1	2
2	Розвиток політичної науки у другій половині ХХ ст.
3	Основні національні школи й проблемні підходи сучасної західної політології
4	Модернізація політичного процесу: світовий досвід і Україна
5	Проблеми політичної модернізації в контексті глобалізації. Футурологічні підходи до опанування майбутнього
	Змістовий модуль II. Основні політичні доктрини сучасності
6	Політична доктрина лібералізму та неолібералізму
7	Політична доктрина консерватизму та неоконсерватизму
8	Політична доктрина соціалізму
9	Політична доктрина комунізму
10	Політична доктрина фашизму та націонал-соціалізму
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СУЧАСНА ЗАРУБІЖНА ПОЛІТОЛОГІЯ”

Змістовий модуль I. Розвиток політичної науки у ХХ ст.

Тема 1. Розвиток політичної науки у першій половині ХХ ст.

Виділення в другій половині ХІХ ст. з історії філософії самостійної політикознавчої дисципліни – “Історії політичної думки”.

Девід Істон про чотири етапи в розвитку політичної науки в ХХ ст.: формальний (правовий), традиційний, або добіхевіористичний, біхевіористичний і постбіхевіористичний.

Особливість правового підходу в розвитку політичної науки – вимоги до описання чинних правових норм, що регламентували поділ влад у суспільстві, рівні компетенції окремих політичних інститутів і наявність корекції між вимогами норм і політичною поведінкою. Значення конструкції “ідеальної моделі” для практичного політичного життя.

У. Бейджохт і В. Вільсон як засновники традиційного етапу в розвитку політичної науки. Головні об’єкти вивчення: політичні

партії, їх вплив на парламент, функціонування різних політичних і суспільних груп. Важливість збирання та аналізу інформації, звернення до історичних прикладів під час аналізу актуальних на той час політичних подій. Значення “інституціоналізму” 20-х років. Герман Файнер і Карл Фрідріх.

Веберівська традиція в розвитку політичної науки. Ключові положення — ототожнення понять політичної влади і державної влади; характеристика політичного життя як ієрархізованого утворення; особливість у сприйнятті політичної активності. М. Вебер “Політика як покликання та професія”.

Чиказька школа. Чарльз Меріам — засновник у 20-х роках “школи” наукових розробок при Чиказькому університеті — про значення конкретних емпіричних і міждисциплінарних досліджень. Гарольд Лассуел і застосування системи Меріама до проблем політичної психології.

Зародження “біхевіоризму” в психології та особливості “біхевіоризму” в політичній науці. Особливості “біхевіористичної” революції в політичній науці. Фактори, що сприяли активному поширенню біхевіоризму на початку 50-х років. Акцент на методах вивчення та перевірки інформації, чинник деїдеологізованої науки.

Література [2; 4; 5; 8; 12; 20; 27; 30; 31; 36; 38; 49; 57; 61]

Тема 2. Розвиток політичної науки у другій половині ХХ ст.

Вплив праць Артура Бентлі на перехід до вивчення проблематики політичного процесу, коли базовим предметом політики стали первинні групи та організації, що розглядалися посередниками між “атомізованою людиною” і “монолітним суспільством”. Внесок Девіда Трумена.

Структурний функціоналізм: Еміль Дюркгейм, Роберт Мертон і Толкот Парсонс. Аналіз структури суспільства та функцій його основних структурних елементів. Сприйняття політики як цілісної системи. Девід Істон і визначення політичної системи як феномена суспільства. Подальший розвиток системного підходу до усвідомлення суспільства у працях Габріеля Алмонда, Сіднея Верби і Джона Пауелла. Залучення до політичного аналізу країн поза Європою і Північною Америкою.

Значення Інституту соціальних досліджень при Мічиганському університеті (США) у поширенні досвіду використання емпіричних методів у політологічних дослідженнях. Міжуніверситетський

консорціум політичних і соціальних досліджень (ICPSR) і розвиток емпіричної політичної теорії. Створення 1970 р. Європейського консорціуму політичних досліджень (ЕСРР).

Теорія модернізації. Перехід від “традиційного” суспільства до “сучасного” як головна характеристика процесу модернізації. Універсалізм теорії, значення політичної участі. Розробка теорії в працях Люсьєна Пая, Джозефа Лапаломбари. Рональд Інглегарт про конструкцію постмодернізму. Визначення критичних зауважень щодо теорії модернізації і стимулювання виникнення альтернативної теорії – “залежності”. Проблеми, що виникають при запровадженні модернізації в країнах “Півдня”. Зміст реальної “нової залежності”. Значення праць Енріко Кардозо для розвитку цієї теорії.

Причини виникнення постбіхевіористичного етапу в розвитку політичної думки. Особливість постбіхевіоризму, його головні характеристики.

Теорія раціонального вибору. Зміст поняття “актор” і його роль у політичному процесі сучасного суспільства. Зведення багатоманітності людської діяльності до спрощених моделей – ігор. Характеристики ігор з “нульовою сумою” та з “ненульовою сумою”. Поняття “позитивного” і “від’ємного еквілібріумів”. Неоінституціоналізм як поєднання старого інституціоналізму і теорії раціонального вибору. Трактатування політичних інститутів як “зв’язуючих обмежень”, у межах яких відбувається взаємодія політичних суб’єктів.

Література [2; 4; 5; 8; 12; 20; 30; 31; 36; 38; 41; 49; 57; 61]

Тема 3. Основні національні школи й проблемні підходи сучасної західної політології

Американська і європейська політологія: спільні ознаки і відмінності методологічних підходів. Дискусії щодо предметного поля політичної науки. Активізація досліджень проблем демократії і демократизації сучасного політичного розвитку (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, З. Бжезінський). Концепції демократичного розвитку в західній політології. Людина і політика в теоретичних підходах (З. Фрейд, Г. Маркузе, Е. Фромм). Ідеологія “відкритого суспільства” (К. Поппер, Дж. Сорос).

Література [1; 2; 4; 5; 8; 12; 20; 30; 34; 38; 41; 43; 48; 52; 53; 55]

Тема 4. Модернізація політичного процесу: світовий досвід і Україна

Основні етапи становлення і розвитку теорії модернізації. Обґрунтування концепції модернізації (Е. Гідденс, Р. Інглегарт). Теорія раціонального вибору. Основні проблеми демократизації (С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма, З. Бжезінський). Постматеріальні цінності (Е. Фромм). Постмодерн і політика (Ж.-Ф. Ліотар, З. Бауман. Ж. Дерріда, П. Козловські). Теорія постіндустріального суспільства (Д. Белл). Основні ознаки формування інформаційного суспільства. Концепції перехідного суспільно-політичного розвитку.

Література [2; 4; 5; 10; 12; 14; 18; 22; 25; 30; 32; 34; 36; 38; 41; 46; 56; 58]

Тема 5. Проблеми політичної модернізації в контексті глобалізації. Футурологічні підходи до опанування майбутнього

Політичні проблеми глобального розвитку в теоретичних конструкціях сучасної західної політології. Футурологія як напрям розвитку сучасної західної політології. Осмислення розвитку Заходу і незахідних цивілізацій. Характерні ознаки кризи західної цивілізації (О. Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін). Футурологічні ідеї Е. Тоффлера. Ідея “зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона. Політичне прогнозування як напрям футурології. Синергетика як принцип і метод політичних досліджень (І. Пригожин, С. Хакен, І. Стенгерс). Ідейні витоки теорії екологічного руху. Фемінізм і гендерний рух на Заході.

Література [2–5; 11; 12; 14; 15; 19; 28; 30; 32; 35; 38; 40; 45]

Змістовий модуль II. Основні політичні доктрини сучасності

Тема 6. Політична доктрина лібералізму та неолібералізму

Основні етапи розвитку доктрини лібералізму в ХХ ст. – соціальний і неолібералізм. Виникнення соціального лібералізму у 80-х роках минулого століття. Джон Кейнс – головний теоретик державного інтервенціоналізму як теоретичної умови соціального лібералізму. Основні концептуальні характеристики – гарантії свободи громадян, свобода від страху та нестатків (злиднів). Доктрина “держави загального добробуту” як спроба розв’язання

антиномії свободи та рівності без обмеження політичної демократії і без ліквідації приватної власності. Розвиток концепції “держави загального добробуту” в працях Гуннара Мюрдала і Джона Кеннет Гелбрейта.

Наступний етап розвитку лібералізму — консервативний лібералізм, або неолібералізм. Головна характеристика — обмеження впливу держави на господарське життя та посилення гарантій свобод індивіда. Основні напрями неолібералізму: ліберальний реалізм, австрійська школа, чиказька школа, школа соціального вибору та лібертаризм. Ліберальний реалізм Уолтера Ліпмана, значення “Колоквіума Ліпмана” 1938 р. Австрійська школа — Фрідріх Хайек, Людвіг фон Мізес. Вивчення Ф. Хайеком проблем суспільної справедливості та економічної свободи, роль права у забезпеченні можливостей розвитку кожного індивідуума. Чиказька школа і Мілтон Фрідман. Дихотомна форма координування людської діяльності. Визначення ролі вільного ринку в організації суспільного життя. Взаємозв’язок економічної, політичної та індивідуальної свобод. Школа соціального вибору і Джеймс Буханен. Сутність терміну “лібертаризм”. Зміст поняття “мінімальна держава”. Особливості поміркованого та радикального лібертаризму. Сутність концепцій Джона Роулза і Роберта Нозіка.

Література [2; 4; 5; 8; 12; 18; 21; 22; 29; 30; 38; 49; 58; 59; 61]

Тема 7. Політична доктрина консерватизму та неоконсерватизму

Різноманітність підходів щодо класифікації консерватизму: аристократичний, прагматичний, ситуаційний, натуральний, політичний, реформістський, реакційний, формальний, матеріальний, романтичний, патерналістський, ліберальний, індивідуалістичний, особливості характеристик кожного напрямку.

Основні концептуальні ідеї щодо людини, традицій, антиегалітаризму, суспільства, права, економіки, держави, суспільних змін. Місце релігії, власності, родини, народу в доктрині консерватизму. Трактатування значення прав і конституції, свободи, рівності та демократії.

Ідеологічні постулати неоконсервативної правниці. Політичні концепції авторитаризму, елітаризму та фашизму. Значення консервативного об’єднання “Радикальні праві” і постаті сенатора Джозефа

Маккарті. Концепція консервативної революції в працях Юліуса Еволи. Рух “нових правих” і його ідеолог Анаін де Беноіст.

Важливість проблеми суспільно-економічних реформ для сучасних різновидів консерватизму. Особливості європейського та північноамериканського консерватизму. Відмінності британського та німецького консерватизму. Основні різновиди американського консерватизму — індивідуалістичного та органічного.

Критика доктрини консерватизму щодо маскування інтересів правлячих класів, традиціоналізму, скептицизму, органіцизму.

Неоконсерватизм як політична ідеологія. Причини й умови трансформації консерватизму в неоконсерватизм. Основні цінності неоконсерватизму. Економічні, політичні, соціальні, духовні принципи ідеології та політики неоконсерватизму.

Критика ліберальної і неоліберальної теорії держави “добробуту” та “плюралістичної демократії” з позицій неоконсерватизму.

Погляди на роль державного регулювання суспільного життя, місце і роль держави, її співвідношення з громадянським суспільством, ринковою економікою, соціальною сферою життя суспільства.

Підходи до соціальної справедливості, соціальної рівності, суспільства “рівних можливостей” і “рівних результатів”.

Елітарна теорія демократії як неоконсервативна альтернатива комунізму.

Література [2; 4; 5; 8; 12; 21; 22; 30; 31; 38; 42; 47; 50; 59; 61]

Тема 8. Політична доктрина соціалізму

Спадок марксизму та основні різновиди соціалізму у XX ст. Едуард Бернштейн і Карл Каутський про зв'язок соціалізму і демократії, критика ними ленінізму. Діяльність II Інтернаціоналу і Віденського Інтернаціоналу щодо формування соціал-демократичного руху.

Розвиток соціал-демократії після Другої світової війни. Створення у 1951 р. Соціалістичного Інтернаціоналу у Франкфурті-на-Майні. Декларація “Мета та завдання демократичного соціалізму” про розмежування соціалізму і комунізму. Визначення основних засад соціалізму: політична демократія, господарська та міжнародна демократія. Етичний соціалізм. Конструкція “ідеального суспільства” і значення основних констант християнства. Наголос на розвиткові особистості. Ісайя Берлін про “позитивну” і “негативну” свободу. Проблема рівності та братерства, солідарності. Політичні наслідки

зміни стратегічних і тактичних завдань соціал-демократії. Характеристика провідних соціал-демократичних партій світу: Швеції, Німеччини, Сполученого Королівства, Іспанії. Постаць Віллі Брандта. Особливий тип “соціалістичної організації господарювання” — ізраїльські кібуці. Кризові явища в розвитку соціал-демократії внаслідок краху “соціалістичної системи”, пошук нових горизонтів розвитку в третьому тисячолітті.

Література [2; 4; 5; 8; 9; 12; 16; 21; 22; 30; 31; 33; 38; 39; 44; 47; 51; 54; 55; 60; 61]

Тема 9. Політична доктрина комунізму

Еволюція доктрини комунізму в ХХ ст. Особливості ленінського вчення про пролетарську революцію та побудову соціалізму. Співвідношення особи і держави, проблема пролетарської демократії. Підходи щодо розвитку економіки. Ленінська теорія авангардної комуністичної партії. Розвиток ленінської теорії Йосипом Сталіним, зокрема щодо побудови соціалізму в одній окремо взятій країні. Зіставлення теорії і практики побудови соціалізму в СРСР. Значення III Комінтерну та Інформбюро в розвитку “ленінської моделі” комуністичного суспільства. Лев Троцький як теоретик і практик. IV Інтернаціонал.

Китайська модель політичної доктрини комунізму. Постаць Мао Цзедуна та його роль у виробленні азійської форми марксизму. Маоїстський культ селянства, теорія народної війни, розуміння влади та шляхів розвитку господарки. “Велика пролетарська культурна революція”. Бачення перспектив подальшого розвитку соціалізму в Китаї за умов “контрольованої демократії” та регламентування прав людини. Міжнародний вплив маоїзму.

Розвиток доктрини комунізму після Другої світової війни. Концепція “реального соціалізму” і розбудови “соціалістичної співдружності”. “Працька весна” 1968 р. М. Горбачов і концепція перебудови.

Розвиток теорії та практики комунізму в Західній Європі: Роза Люксембург, Жан-Поль Сартр, Антоніо Грамші. Значення Франкфуртської школи у популяризації марксизму та ідей комунізму — Макс Хоркхаймер, Герберт Маркузе, Еріх Фромм. Концепція “єврокомунізму” і фактори її виникнення. Енріке Берлінгер. Питання ставлення до ідеї диктатури пролетаріату та до демократії, чинники розвитку економіки. Криза розвитку комуністичного руху

і стан комуністичних партій світу після краху СРСР і світової соціалістичної системи.

Література [2; 4–8; 12; 13; 21–24; 26; 30; 33; 37; 38; 47; 59–61]

Тема 10. Політична доктрина фашизму та націонал-соціалізму

Сутність терміну “фашизм”. Причини виникнення фашизму. Загальна характеристика фашистського руху в Італії 20–30-х років. Основні ідеологічні вимоги: заперечення індивідуалізму, раціоналізму, лібералізму, засад “буржуазної демократії”, пацифізму. Позитивне ставлення до елітаризму, націоналізму, расизму. Значення корпоративізму. Характеристика методів діяльності фашизму. Постать Беніто Муссоліні. Його вчення про імперію та тоталітарний характер фашизму. Джованні Джентіле і його вчення про фашизм. Серджіо Панунчіо і “загальна теорія фашистської держави”. Особливість фашистських рухів у європейських країнах довоєнного періоду. Місце фашизму в сукупності традиційних диктатур та авторитарних суспільств.

Співвідношення фашизму і націонал-соціалізму. Політичні і теоретичні передумови формування націонал-соціалізму в Німеччині 20-х років. Альфред Розенберг і його “Міф двадцятого століття”. Значення чинників “кров”, “раса” і “народ” у переході від прихованого до “дійсного”, “сутнісного існування народу”. Концепція “міфу”. Вчення про “вищу расу” і про державу. Постать Адольфа Гітлера. “Майн Кампф” про арійську расу. Політична програма Гітлера. Вчення Карла Шміта про тотальну державу та суспільство в межах доктрини націонал-соціалізму. Ернст Юнгер і його концепція про “тотальну мобілізацію”.

Література [2; 4; 5; 8; 12; 13; 21–23; 25; 30; 33; 38; 39; 47; 59–61]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Джерела і становлення сучасної зарубіжної політології.
2. Ідеї М. Вебера та їх вплив на сучасну зарубіжну політологію.
3. Біхевіоризм і формування методологічних основ прикладної політології.
4. Дослідження політичних процесів (А. Бентлі, Д. Трумен).

5. Формування теорії політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба, Дж. Пауелл).
6. Основні етапи становлення і розвитку теорії модернізації.
7. Американська і європейська політологія: спільні ознаки й відмінності.
8. Основні проблеми демократизації (С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма, З. Бжезінський).
9. Утвердження соціального лібералізму (Дж. Кейнс).
10. Основні доктрини консерватизму.
11. Неоконсерватизм як політична ідеологія.
12. Кризові явища в розвитку соціал-демократії та намагання їх подолати.
13. Еволюція доктрини комунізму у ХХ ст.
14. Концепція “єврокомунізму” і фактори її виникнення (С. Каррільо, Е. Берлінгер).
15. Б. Муссоліні і А. Гітлер: теоретичне обґрунтування диктатури фашизму.
16. Концепції влади в сучасній зарубіжній політології.
17. Становлення порівняльної політології.
18. Ідеологія “відкритого суспільства” (К. Поппер, Дж. Сорос).
19. Футурологічні ідеї Е. Тоффлера.
20. Постматеріальні цінності (Е. Фромм).
21. Політична доктрина соціалізму.
22. Концепції демократичного розвитку в західній політології.
23. Теорії прийняття політичних рішень.
24. Характерні ознаки кризи західної цивілізації.
25. Постмодерн і політика (Ж.-Ф. Ліотар, З. Бауман, Ж. Дерріда, П. Козловський).
26. Осмислення розвитку Заходу і незахідних цивілізацій.
27. Синергетика як принцип і метод політичних досліджень (І. Пригожин, С. Хакен, І. Стенгерс).
28. Теорія постіндустріального суспільства (Д. Белл).
29. Теорії політичної еліти.
30. Політична культура в концепціях західної політології.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Джерела і становлення сучасної зарубіжної політології.
2. Основні етапи розвитку політичної науки за Д. Істоном.
3. Особливості правового підходу до розвитку політичної науки.

4. Традиційний етап у розвитку політичної науки (І. Бейджохт, В. Вільсон).
5. Біхевіоризм і постбіхевіоризм.
6. Ідеї М. Вебера та їх вплив на сучасну зарубіжну політологію.
7. Наукові підходи Чиказької школи (Ч. Меріам, Г. Лассуел).
8. Біхевіоральна революція у політичній науці.
9. Біхевіоризм і формування методологічних основ прикладної політології.
10. Аналіз політичних інститутів (Г. Файнер, К. Фрідріх).
11. Дослідження політичних процесів (А. Бентлі, Д. Трумен).
12. Структурний функціоналізм (Е. Дюркгейм, Р. Мертон, Т. Парсонс).
13. Формування теорії політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба, Дж. Пауелл).
14. Діяльність Інституту соціальних досліджень при Мічиганському університеті (США).
15. Формування і розвиток емпіричної політичної теорії.
16. Основні етапи становлення і розвитку теорії модернізації.
17. Обґрунтування концепції модернізації (Е. Гідденс, Р. Інґлґарт).
18. Теорія раціонального вибору.
19. Американська і європейська політологія: спільні ознаки й відмінності.
20. Основні проблеми демократизації (С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма, З. Бжезінський).
21. Проблеми глобального розвитку в теоретичних конструкціях сучасної західної політології.
22. Розвиток доктрини лібералізму у ХХ ст.
23. Утвердження соціального лібералізму (Дж. Кейнс).
24. Основні характеристики лібералізму.
25. Доктрина держави “загального добробуту” (Г. Мурдал, Дж. Гелбрейт).
26. Дослідження проблем справедливості в політичній науці (Ф. Хайек, Дж. Ролз, П. Рікер).
27. Підходи до класифікації консерватизму.
28. Політичні концепції авторитаризму.
29. Неоконсерватизм як політична ідеологія.
30. Концепція консервативної революції у працях Ю. Еволи.
31. Рух “нових правих” (А. де Беноіст).
32. Основні доктрини консерватизму.
33. Неоконсерватизм як політична ідеологія.

34. Спадщина марксизму й основні різновиди соціалізму ХХ ст.
35. Критика більшовизму в працях Е. Бернштейна, К. Каутського.
36. Ідейна основа формування соціал-демократичного руху.
37. Декларація “Мета та завдання демократичного соціалізму” про розмежування соціалізму і комунізму.
38. І. Берлін про “позитивну” і “негативну” свободу.
39. Політичні наслідки зміни стратегічних і тактичних завдань соціал-демократії.
40. Провідні соціал-демократичні партії світу, їх характеристика.
41. Кризові явища в розвитку соціал-демократії, намагання їх подолати.
42. Еволюція доктрини комунізму у ХХ ст.
43. Особливості вчення В. Леніна про пролетарську революцію і побудову соціалізму.
44. Зіставлення теорії і практики побудови соціалізму в СРСР.
45. Л. Троцький як політичний теоретик і практик.
46. Китайська модель політичної доктрини комунізму (Мао Цзедун).
47. Значення Франкфуртської школи в популяризації ідей марксизму (М. Хоркхаймер, Г. Маркузе, Е. Фромм).
48. Концепція “єврокомунізму” і фактори її виникнення (Е. Берлінгер).
49. Криза комуністичного руху і розпад світової соціалістичної системи.
50. Причини виникнення і сутність фашизму.
51. Б. Муссоліні і А. Гітлер: теоретичне обґрунтування диктатури фашизму.
52. А. Розенберг і його “Міф двадцятого століття”.
53. Вчення К. Шміта про тотальну державу.
54. Е. Юнгер і його концепція “тотальної мобілізації”.
55. Р. Арон про етапи розвитку політико-соціологічної думки.
56. Концепції влади в сучасній зарубіжній політології.
57. Становлення порівняльної політології.
58. Теорія політичних партій (М. Дюверже, Дж. Сарторі).
59. Критика тоталітаризму (К. Фрідріх, Х. Арендт, Ж. Желєв, М. Джилас).
60. Концепція і практика модернізації Китаю (Ден Сяопін).
61. Загальна декларація прав людини.
62. Людина і політика в теоретичних підходах (З. Фрейд, Г. Маркузе, Е. Фромм).

63. Ідейні витоки теорії екологічного руху.
64. Ідеологія “відкритого суспільства” (К. Поппер, Дж. Сорос).
65. Футурологічні ідеї Е. Тоффлера.
66. Футурологія як напрям розвитку сучасної західної політології.
67. Постматеріальні цінності (Е. Фромм).
68. Політична доктрина соціалізму.
69. Концепції демократичного розвитку в західній політології.
70. Ідея “зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона.
71. Європейський консорціум політичних досліджень.
72. Теорії прийняття політичних рішень.
73. Політичне прогнозування: основні підходи.
74. Постмодерн і політика (Ж.-Ф. Ліотар, З. Бауман, Ж. Дерріда, П. Козловські).
75. Осмислення розвитку Заходу і незахідних цивілізацій.
76. Синергетика як принцип і метод політичних досліджень (І. Пригожин, С. Хакен, І. Стенгерс).
77. Характерні ознаки кризи західної цивілізації (О. Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін).
78. Фемінізм і гендерний рух на Заході.
79. Теорія постіндустріального суспільства (Д. Белл).
80. Основні ознаки формування інформаційного суспільства.
81. Концепції перехідного суспільно-політичного розвитку.
82. Теорія соціальної держави.
83. Еволюція теорії правової держави у ХХ ст.
84. Розвиток теорії державного управління.
85. Основи теорії і практики конституціоналізму.
86. Основні характеристики політичної поведінки.
87. Формування і практичне втілення ідеї соціального партнерства.
88. Теорії політичної еліти.
89. Розвиток методології політичної науки.
90. Політична культура в концепціях західної політології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *100 лет социал-демократии в России: истоки и современность: Материалы науч.-практ. конф., 17–18 апр. 1998 г. / Гос. музей полит. истории России – СПб., 1999. – 108 с.*
2. *Абаренков В. П., Аверкин А. Г., Агешин Ю. А., Алексеев Р. Ф., Антонов В. И. Краткий политический словарь. – 3-е изд., доп. /*

- Сост. и общ. ред. Л. А. Ониковой, Н. В. Шишлина. — М.: Политиздат, 1983. — 367 с.
3. *Абдульдин Б.* Глобализация, интеграция и пути преодоления конфликтности. — К.: Знание, 2000. — 56 с.
  4. *Авер'янов В. Б., Алексеевко І. В., Андреев С. С., Антоненко В. Г., Антоноук О. В.* Політологічний енциклопедичний словник / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; Україн. асоц. політологів / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.), В. П. Горбатенко (упоряд.). — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: Генеза, 2004. — 735 с.
  5. *Авсеевко В. И., Алексеева Т. А., Андреев И. В., Артемова Т. В., Ашин Г. К.* Зарубежная политология: Словарь-справочник: Учеб. пособие для студ. вузов / А. В. Миронов (ред.), В. А. Варывдин (сост.), П. А. Цыганков (ред.), А. С. Мадатов (сост.). — М.: Соц.-полит. журн., 1998. — 360 с.
  6. *Адибеков Г. М., Шахназарова Э. Н., Шириня К. К.* Организационная структура Коминтерна. 1919–1943. — М.: РОССПЭН, 1997. — 287 с.
  7. *Адоратський В.* Науковий комунізм Карла Маркса / Пер. з рос. А. Річ. — Харків: ДВУ, 1924. — 126 с.
  8. *Азаркин Н. М., Жуков В. Н., Завьялов Ю. С., Левченко В. Н., Мартышин О. В.* История политических учений: Учеб. для студ. вузов / Под общ. ред. О. В. Мартышина. — М.: НОРМА, 2002. — 900 с.
  9. *Айхлер В.* Етичний реалізм. Вибрані праці з питань соціал-демократичної теорії. — К.: Основні цінності, 2001. — 188 с.
  10. *Актуальні проблеми реалізації Україною стратегічного курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію: громадська думка та експертні оцінки:* Наук.-інформ. зб. / За заг. ред. В. П. Горбуліна. — К.: Євроатлантикінформ, 2005. — 256 с.
  11. *Алаев Э. Б., Белокреницкий В. Я., Воскресенский А. Д., Голанский М. М., Ерасов Б. С.* Глобальное сообщество: новая система координат (подходы к проблеме) / Рук. проекта и отв. ред. А. И. Неклесса. — СПб.: Алетей, 2000. — 320 с.
  12. *Алексеева Т. А.* Современные политические теории / А. В. Торкунов (ред.). — М.: РОССПЭН, 2000. — 343 с.
  13. *Алексеевко И. В.* Личность. Политика. Управление. — К.: Знання України, 2001. — 191 с.
  14. *Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р.* Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учеб. пособие для студ.-по-

- литологов / Сокр. пер. с англ. А. С. Богдановского, Л. А. Галкиной. — М.: Аспект Пресс, 2002. — 536 с.
15. *Альтерглобализм: теория и практика “антиглобалистского” движения* / Под ред. А. В. Бузгалина. — М.: УРСС, 2003. — 254 с.
  16. *Альтфатер Э., Байме К., Байхельт Т., Бри М., Визенталь Г.* Повороты истории: Постсоциалистические трансформации глазами немецких исследователей: В 2 т. — СПб.; М.; Берлин: Европ. ун-т в Санкт-Петербурге; Летний сад. — Т. 1: Постсоциалистические трансформации: теоретические подходы. — 509 с.; Т. 2: Постсоциалистические трансформации в сравнительной перспективе. — 493 с.
  18. *Америка: стальной розвиток: Новий консенсус заради майбутнього: Пер. з англ. / Президентська рада США з питань сталого розвитку.* — 2-ге вид. — К.: Інтелсфера, 2001. — 186 с.
  19. *Андрианова Т. В.* Геополитические теории XX в.: Социально-философское исследование / Отв. ред. Л. Э. Венцовский. — М., 1996. — 178 с.
  20. *Андрущенко В. П., Горlach М. І., Головченко Г. Т., Жиленкова І. М., Жиленков В. І.* Політологія: наука про політику: Підруч. для вищ. шк. — 3-тє вид., виправ. та допов. / За ред. В. Г. Кременя, М. Горлача. — К.; Харків: Єдинорог, 2001. — 640 с.
  21. *Антология мировой политической мысли: В 5 т. / Г. Ю. Семигин (руководитель проекта), Л. Н. Алисова (ред.-сост.), Д. Т. Жовтун (ред.-сост.)* — М.: Мысль, 1997. — Т. 2: Зарубежная политическая мысль. XX в. — 831 с.; Т. 4: Политическая мысль в России: Вторая половина XIX–XX в. — 830 с.; Т. 5: Политические документы. — 766 с.
  22. *Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна О. В., Бебик В. М., Головатий М. Ф.* Політологія: Підручник. — 3-тє вид., переробл., допов. / Ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. — К.: ВЦ “Академія”, 2006. — 568 с.
  23. *Арендт Х.* Джерела тоталітаризму / Пер. з англ. В. Верлоки, Д. Горчакова. — К.: Дух і літера, 2002. — 575 с.
  24. *Артемюк Б. Т.* Доктрины марксизма: пророчество и реальность. — К., 2004. — 140 с.
  25. *Баган О.* Націоналізм і націоналістичний рух: Історія та ідеї. — Дрогобич: Відродження, 1994. — 192 с.
  26. *Балей П.* Обезвласнене суспільство. Марксизм: утопія в теорії і терор у практиці. — 2-ге вид. — К.: Смолоскип, 2003. — 730 с.

27. *Баскин Ю. Я., Корнев А. В., Лазарев В. В., Липень С. В., Луковская Д. И.* История государственно-правовых учений: Учебник / Отв. ред. В. В. Лазарев. — М.: Спарк, 2006. — 670 с.
28. *Баталов Э. Я.* Мировое развитие и мировой порядок: Анализ современных американских концепций. — М.: РОССПЭН, 2005. — 375 с.
29. *Бауер О.* Національне питання і соціал-демократія. — К.: Основні цінності, 2004. — 120 с.
30. *Бачинин В. А.* Политология: Энциклопедический словарь. — СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2005. — 288 с.
31. *Бибик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — 2-ге вид., стер. — К.: МАУП, 2001. — 383 с.
32. *Бегей І. І.* Порадник із політології: Навч. посіб. для студ. ВНЗ. — Львів: ЛБІ НБУ, 2006. — 351 с.
33. *Безансон А.* Бедствие века. Коммунизм, нацизм и уникальность Катастрофы / Пер. с фр. Я. Горбаневского. — М.: МИК, 2000. — 104 с.
34. *Бекер Ф., Бере П., Б'ю Джо де, Куперус Р., Дюффек К.* Європейська соціал-демократія. Трансформація у прогресі / Р. Куперус (ред.), С. Левченко (пер.), Й. Кендел (ред.). — К.: Основні цінності, 2001. — 508 с.
35. *Гелд Д.* Демократія та глобальний устрій / О. Юдін (відп. ред.), О. Юдін (пер.), О. Межевікіна (пер.). — К.: Port-Royal, 2005. — 358 с.
36. *Гелей С., Рутар С., Кендус О.* Політико-правові системи світу: Навч. посіб. — Львів: Вид-во Львів. комерц. акад., 2002. — 224 с.
37. *Герасимов Е. Н.* Антикоммунизм: история и современность. — К.: Оріяни, 2003. — 76 с.
38. *Герасіна Л. М., Журавський В. С., Зимогляд В. Я., Осипова Н. П.* Політологія: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. — 2-ге вид., переробл. і допов. / Голова ред. кол. М. І. Панов. — К.: Ін Юре, 2006. — 520 с.
39. *Германский* национал-социализм / Сост. В. А. Пруссаков. — М.: Паллада, 1994. — 96 с.
40. *Глобальные* тенденции развития человечества до 2015 года: Материалы Нац. разведывательного Совета США / Пер. с англ. М. А. Леоновича. — Екатеринбург: У-Фактория, 2002. — 119 с.
41. *Гогвуд Б., Ган Л.* Аналіз політики для реального світу / А. Олійник (пер.). — К.: Основи, 2004. — 396 с.

42. *Голобуцький О., Кулик В.* Консерватизм — ідеологія порядку, стабільності і добробуту. — К.: УРП, 1995. — 43 с.
43. *Головко А. А.* Теоретические основы демократии (конституционно-правовой аспект). — Минск: Право и экономика, 2004. — 164 с.
44. *Голуб А. І.* Українська соціал-демократія і міжнародний соціалізм: сторінки політичної історії (кінець XIX — перша чверть XX століття): Навч. посіб. — Дніпропетровськ, 1998. — 92 с.
45. *Горбатенко В. П.* Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. — К.: Академія, 1999. — 239 с.
46. *Горбатенко В. П., Луць Л. А., Бігун В. С., Кресін О. В., Котійка В. В.* Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред. В. П. Горбатенка. — К.: Юрид. думка, 2005. — 329 с.
47. *Горлов А. Ф., Королюк В. О., Лавренюк С. І., Шевчук Ю. В.* Еволюція влади. — К.: Київ. правда, 2005. — 208 с.
48. *Гоше М.* Демократія проти себе самої / Пер. з фр., післямова та прим. С. Йосипенко. — К.: Укр. Центр духовн. культури, 2006. — 372 с.
49. *Графский В. Г., Золотухина Н. М., Мамут Л. С., Нерсисянц В. С., Сюкияйнен Л. Р.* История политических и правовых учений: Учеб. пособие для студ. вузов. — 4-те изд., перераб. и доп. / Под общ. ред. В. С. Нерсисянца. — М.: Норма, 2006. — X, 933 с.
50. *Гриффен Л. А.* “Капитал” и капитализм. — К.: ЭЛМА, 2003. — 147 с.
51. *Гриффен Л. А.* Социализм. Некоторые вопросы теории. — К., 1998. — 103 с.
52. *Давимука С. А., Колодій А. Ф., Кужелюк Ю. А., Харченко В. І.* Політичні режими сучасності та перехід до демократії. — Львів, 1999. — 166 с.
53. *Даль Роберт А.* Демократія та її критики / Пер. з англ. М. Лупішко, О. Лупішко. — Харків: РА-Каравела, 2002. — 440 с.
54. *Дарендорф Р.* Тропы из утопии. К новой ориентации социологического анализа. — М.: Праксис, 2002. — 359 с.
55. *Даудерштадт М., Геррітс А., Дьорді Д.* Драматичний перехід: соціал-демократія у Східній та Центральній Європі: Як соціал-демократи після краху комунізму зустрічають завдання побудови капіталізму / О. Бондаренко (пер.). — К.: Основні цінності, 2000. — 232 с.

56. *Дашутін Г. П.* Політичний ідеал: світовий досвід і сучасна Україна / НАН України; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. — К.: Академ-Прес, 2006. — 304 с.
57. *Демиденко Г. Г.* Історія вчень про право і державу: Підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. — Харків: Консум, 2004. — 431 с.
58. *Демократія*: Антологія / О. Проценко (упоряд.). — К.: Смолоскип, 2005. — XXVIII, 1108 с.
59. *Демчук П. О.* Обережно, політичні міфи!: Філософсько-політологічний трактат. — К.: Молодь, 2006. — 204 с.
60. *Дем'яненко Б. Л.* Три моделі тоталітаризму: Порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. — К.: Нелень, 2000. — 288 с.
61. *Шляхтун П. П.* Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник. — К.: Либідь, 2002. — 576 с.

Додаткова

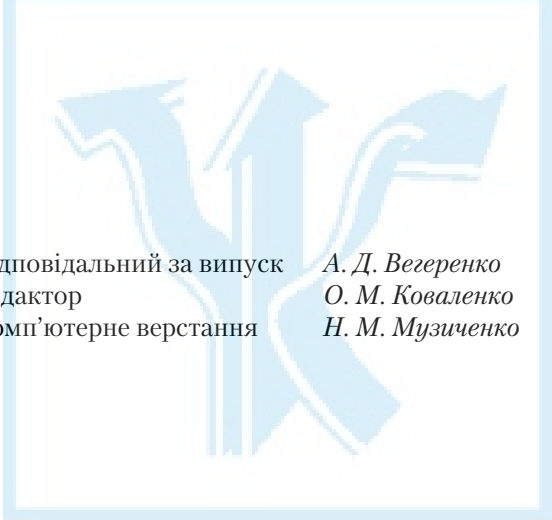
62. *Абдулаев М. И.* Права человека и закон: Историко-теоретические аспекты. — СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004. — 320 с.
63. *Анархисты*: Документы и материалы. 1883–1935 гг.: В 2 т. / В. В. Шелохаев (отв. ред.), В. В. Кривенький (сост.) — М.: 1998. — Политические партии России: Т. 1: 1883–1916 гг. — 703 с.; Т. 2: 1917–1935 гг. — 591 с.
64. *Андронов Ю. В., Бойцова О. Ю., Бородаев Е. Б., Васич В. Н., Вытыль В. Н.* Политическая мысль в России. Словарь персоналий (XI в. — 1917). — 2-е изд. / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Философ. фак. — М.: Университет, 2001. — 288 с.
65. *Арабаджиев Д. Ю.* Політичний міф як фактор розвитку сучасної політичної свідомості: Автореф. дис ... канд. політ. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2006. — 19 с.
66. *Арендт Х.* Між минулим і майбутнім: Зб. політ. есе / Пер. з англ. В. Черняка. — К.: Дух і літера, 2002. — 321 с.
67. *Арутюнов А. А.* Досьє Леніна без ретуші. Документи. Факти. Свідетельства. — М.: Вече, 1999. — 656 с.
68. *Атоян А. И., Атоян О. Н.* Ульгралевые. Опыт социального конфликта / А. М. Еременко (отв. ред.). — Луганск: РИО ЛИВД, 2001. — 508 с.
69. *Бабкина О. В.* Неоконсервативные политические теории Запада: сущность, проблемы, тенденции развития: Автореф. дис. ... д-ра полит. наук / АН Украины; Ин-т гос. и права им. В. М. Коцюбинского. — К., 1992. — 44 с.

70. *Бандера С. А.* Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном. — Б. м., 1948. — 69 с.
71. *Безродний Є. Ф., Ковальчук Г. К., Масний О. С.* Світова класична думка про державу і право: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 1999. — 397 с.
72. *Гоголевский А. В.* Очерки истории русского либерализма XIX — начала XX века. — СПб., 1996. — 156 с.
73. *Грозіцька Т. Ю.* Теорії демократії в сучасній американській політичній науці: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2000. — 165 арк.
74. *Гросул В. Я., Итенберг Б. С., Твардовская В. А., Шаццло К. Ф., Эймонтова Р. Г.* Русский консерватизм XIX столетия. Идеология и практика / В. Я. Гросул (ред.). — М.: Прогресс-Традиция, 2000. — 439 с.
75. *Данилов С. Ю.* Правовые демократические государства: очерки истории. — М.: Дашков и К°, 2005. — 291 с.
76. *Данте А.* Монархия / Центр фундаментальной социологии / Пер. с итал. В. П. Зубова; Вступ. ст. А. Л. Доброхотова. — М.: КАНОН-пресс-Ц, 1999. — 192 с.
77. *Дем'яненко Б. Л.* Тоталітарні режими ХХ століття: системний аналіз нацистської моделі (1933–1945 роки): Автореф. дис. ... канд. політ. наук / НАН України; Ін-т політ. і етнонац. дослід. — К., 1998. — 18 с.
78. *Зленко А.* Дипломатия и политика. Украина в процессе динамичных геополитических перемен. — Харьков: Фолио, 2004. — 559 с.
79. *Зовнішня* політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Ред. С. В. Віднянський. — К.: Генеза, 2004. — 616 с.
80. *Ильин М. В.* Отечественная политология между универсальностью и партикулярностью // Принципы и практика политических исследований: Сб. материалов конф. и мероприятий, проведенных РАПН в 2001 г. — М.: РОССПЭН, 2002. — С. 20–38.
81. *Иногучи Т.* Политическая наука в трех демократиях: “нелояльной” (Япония), демократии “Третьей волны” (Южная Корея) и “зарождающейся” (Китай) // Полис. — 2004. — № 5. — С. 131–140.

82. *Корнієвський О., Шманський В.* У світ, де спалахують конфлікти: Доктрина розширення демократії: геополітичні аспекти політики США // Політика і час. — 2005. — № 1. — С. 38–43.
83. *Лозовецька О.* Французький державно-політичний націоналізм як ідеологія світової держави в умовах трансформацій та кризових явищ // Людина і політика. — 2004. — № 2. — С. 41–51.
84. *Макаричев А. С.* Постмодернизм и западная политическая наука // Соц.-полит. журн. — 1996. — № 3.
85. *Паламарчук В., Литвиненко О.* Взаємодія напівдемократій і усталених демократій — можливе майбутнє Європи // Віче. — 2003. — № 32. — С. 55–58.
86. *Погорельская С.* ЕС: Постдемократия и популизм (Спорные аспекты политической интеграции) // Мировая экономика и междунар. отношения. — 2005. — № 11. — 96–105.
87. *Погорська І. І.* “Неореалізм” у зовнішній політиці американської держави // Держава і право. — 2006. — Вип. 31. — С. 502–508.
88. *Рябік В.* Сучасна європейська соціал-демократія: досвід і проблеми // Політ. менеджмент. — 2005. — № 6(15). — С. 42–48.
89. *Синюта О.* Постмодерна Америка // Хрещатик. — 2004. — 24 верес. — С. 12–13.
90. *Соловьев Э. Г.* Внешнеполитические приоритеты либеральной России // Полис. — 2005. — № 2. — С. 89–101.
91. *Храмов В. О.* Геополітичні завдання України як актуальна проблема зовнішньої політики: структурно-функціональна оцінка політичного процесу “заляльковування” Білорусі та Росії // Україна в современном геополитическом пространстве. — 2000. — № 5(10). — С. 79–83.
92. *Шамир И.* Фактор X: Выступление на Всемирной конференции “Диалог цивилизаций: противоречия глобализации” в Киеве 23 мая 2003 г. // Персонал. — 2003. — № 6. — С. 54–55.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Сучасна зарубіжна політологія”	4
Зміст дисципліни “Сучасна зарубіжна політологія”	5
Теми контрольних робіт.....	12
Питання для самоконтролю	13
Список літератури	16

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3169

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП